

5. ÜNİTE: Roman

Konu	Dünya Edebiyatından Bir Roman Örneği	⌚ 40 + 40 dk.
Kazanımlar	A.2.1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.2.3. Metnin tema ve konusunu belirler. A.2.4. Metindeki çatışmaları belirler. A.2.5. Metnin olay örgüsünü belirler. A.2.6. Metnin şahıs kadrosunun özelliklerini belirler. A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler. A.2.8. Metindeki anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler. A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler. A.2.11. Metinde millî, manevî ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler. A.2.12. Metinde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/ anlayışların yansımalarını değerlendirir. A.2.13. Metni yorumlar. A.2.15. Tütün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar. A.2.16. Metinden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.	
Gerekli Materyaller:	TDK Türkçe Sözlük	

Yönerge

*Aşağıda verilen metni okuyunuz. Soruları metni göz önünde bulundurarak cevaplayınız.
(Metnin aslına sadık kalınmıştır.)*

SEFİLLER

(...)

Bu sert vuruşla kapı hemen açılmıştı. Sanki kararlı adımlarla kapıyı iterek içeriye giren bir yabancı idi. Bu adam evet bu adamı biz daha önceden tanıyoruz. Evet, evet bu az önce kendine barınacak bir yer arayan bu, bu adam. Evet bu o yolcuydu.

Hızla adam içeriye bir adım attı ve orada durdu. Ayrıca kapıyı da açık bırakarak. Elinde bastonu, sırtında da çantası vardı. Gözlerinde de bir hayli bitkin ve yorgun bir belirti vardı. Çok iğrenç bir görüntüsü vardı.

Hemen Bayan Magloire korkarak bir çığlık attı. Eli ayağı titremeye başladı. Bayan Baptistine de dönüp içeriye giren adamı süzmeye başladı. Daha sonra da Piskopos'a bakmaya başladı. Yani ağabeyine bakarak derin bir huzura kavuştu.

Bu arada Piskopos bu adama çok sakın bir şekilde bakıyordu. Böyle pat! diye gelen adama ne istediğini sormak amacıyla söze başlamak üzere idi ki, adam iki elini birden bastona dayadı, bakışlarını sırasıyla yaşlı adamın ve iki kadının üzerinde dolaştırdı. Piskoposun bir şey sormasına izin vermeden yüksek bir sesle: "Bakın" "Benim adım Jean Valjean. Kürek mahkûmuyum. Zindanda ondokuz yıl yat-tım. Dört gün önce beni bıraktılar, gönderildiğim yer olan Pontarlier'ye gitmek üzere dört gündür yoldayım. Toulon'dan beri yürüyüp duruyorum. Bugün yaya olarak on iki fersah yol aldım. Bu akşam bu kente gelince bir hana gittim, belediyede gösterdiğim sarı tezkere sebebiyle beni kovdular. Öyle gerekiyormuş. Bir başka hana gittim oradan da kovdular. Bir o yana bir bu yana. Kimse beni istemiyor. Tutukevine gittim, kapıcı beni içeriye almadı.

(...)

Piskopos: "Bayan Magloire'ye dönerek hemen sofraya bir tabak daha koyun" dedi.

Adam hayretle şaşırarak her halde ne demek istediğini anlamadıklarını zannederek: "Bakın" diye sürdürdü. "Öyle değil, duydunuz mu? Ben kürek mahkûmuyum ben. Ağır hapis mahkûmuyum. Zin-danlardan geliyorum"

Cebinden büyük bir sarı kâğıt çıkardı, açtı. "İşte izin kâğıdım. Gördüğünüz gibi sarı. Okumak ister misiniz. Okumasını da biliyorum ben. Tutukluyken öğrendim. İsteyenler için bir okul var orada. İşte bakın, tezkereye ne yazmışlar: "Jean Valjean, salıverilmiş forsa ... de doğmuş." Bunlar umurunuzda bile değil... 'On dokuz yıl tutuklu kaldım: Beş yıl zor kullanarak hırsızlık suçundan; on dört yıl da dört kez kaçma girişiminde bulunduğumdan. Bu adam çok tehlikelidir.' Evet, işte böyle! Herkes beni kapıdan kovdu. Siz beni kabul ediyor musunuz şimdi? Burası han mı? Bana yiyecek, yatacak yer verecek misi-niz? Ahırınız var mı?"

Piskopos: "Bayan Magloire" dedi. "yataklıktaki şilteye beyaz çarşafı serersiniz."

Bu iki kadının söylenenlere nasıl boyun eğdiklerini daha önce de yazmıştık. Bayan Magloire bu buy-

rukuları yerine getirmek üzere çıkıp gitti.

Piskopos adama doğru döndü: "Oturun, ısının, bayım" dedi. "Az sonra yemek yiyeceğiz, siz yemeğinizi yerken yatağınız hazır olur."

O zaman adam iyice anladı. O ana kadar karanlık, sert olan yüzünün ifadesini şaşkınlık, kuşku, sevinç kapladı, olağanüstü bir hal aldı. Deli gibi kekeleyerek konuşmaya başladı: "Gerçekten mi? Ne? Beni burada alıkoyuyor musunuz? Beni kovmuyor musunuz? Bir forsaya! Bana 'bayım' dediniz. (...)

Jean Valjean, evet kaçmıştı. Fakat bunun farkında olmayan Piskopos ertesi gün güneş doğarken bahçesinde gezinip duruyordu. Bayan Magloire, piskopos'a doğru heyecanla koşarak: "Efendi Hazretleri, Efendi Hazretleri!" diye haykırdı.

Sayın Bienvenu: "Evet" dedi.

Kadın: "Tanrıya şükürler olsun!" dedi. "Ne olduğunu bilemiyordum."

Piskopos sepeti bir çiçek tarhında bulmuştu. Bayan Moglaire'a gösterdi: "İşte."

Kadın: "Ee, peki?" dedi. "İçinde bir şey yok" Gümüşler nerde?"

Piskopos: "Yaaa!" dedi. "Demek sizi ilgilendiren gümüşlerdi? Nerede olduklarını da bilmiyorum."

"Ey Ulu Tanrım! Çalmışlar, gümüşleri o adam, o adam çaldı onları!"

"Evet efendim, baktım odasında da yok her halde biz uyurken onları çalıp gitmiş yerlerinde yoklar" dedi.

"İşte bakın! Buradan gitmiş. Crocheilet Sokağına atlamış. Ah! Hınzır! Bütün gümüşlerimizi çalmış!"

Daha sonra Piskopos bakışlarını kaldırdı, tatlılıkla: "Önce, o gümüşler bizim miydi?" dedi. Bayan Magloire de şaşırıp öylece kaldı.

"Bayan Magloire bir süre sessiz kaldı. Bu arada Piskopos konuşmasına devam etti. Onlar yoksulların idi. Onları haksız yere elimde tutuyordum. İşte onlar da bir yoksula gitmiş oldu." dedi.

(...)

İki kardeş sofradan kalkmak üzereyken kapı vuruldu. Piskopos:

"Buyrun!" dedi.

Kapı açıldı. Eşikte acayip, öfkeli bir topluluk belirdi. Üç adam bir dördüncüsünü yakasından tutuyorlardı. Üç adam jandarmalardı. Öbürü de Jean Valjean'dı.

Bir jandarma onbaşı kapının yanındaydı, birliğin komutanına benziyordu. İçeri girdi, askerce selam vererek piskoposa doğru ilerledi.

"Efendi Hazretleri..." dedi.

Bu söz üzerine pek düşünceli, ezilmiş gibi duran Jean Valjean şaşkınlıkla başını kaldırdı: "Efendi Hazretleri mi? Demek ki mahalle papazı değil?"

"Kes sesini!" diye gürledi jandarma. "Efendi Hazretleri piskopostur."

Bu arada Sayın Bienvenu, ilerlemiş yaşının elverdiği ivediyle, onlara yaklaşmıştı. Jean Valjean'a bakarak: "Neyse, sizi yine gördüm!" diye haykırdı. "Çok sevindim. İyi ama size şamdanları da vermiştim, öbürleri gibi bunlar da gümüştü, size iki yüz frank getirirler. Niçin onları da yemek takımlarıyla birlikte alıp götürmediniz?"

Jean Valjean gözlerini faltaşı gibi açtı, hiçbir insan dilinin anlatma yeteneğinde olamayacağı bir ifadeyle sayın Piskopos'a baktı.

Jandarma onbaşı: "Demek bu adamın dedikleri doğru, Efendi Hazretleri?" dedi. "Onunla karşılaştık. Kaçan biri gibi duruyordu. Anlamak için durdurduk. Bu gümüşleri üzerinde bulduk..."

Piskopos: "O da size, bunları kendisine, geceyi yanında geçirdiği yaşlı babacan bir papazın verdiğini söyledi, değil mi?" diye gülerek adamın sözünü kesti. "Olayı gözümün önüne getiriyorum. Siz de onu yaka-paça buraya getirdiniz? Bir yanlışlık olmuş galiba."

Onbaşı: "Nasıl yani!" dedi. "Onu biz şimdi serbest bırakabilir miyiz?"

Piskopos: "Elbette" diye yanıtladı.

Jandarmalar Jean Valjean'ın yakasını bıraktılar. O da geri geri çekildi. Uykuda konuşur gibi kekeleyerek: "Beni serbest bıraktıkları gerçek mi?" dedi.

Jandarmalardan biri: “Evet, seni bırakıyoruz, duyuyor musun?” dedi.

Piskopos: “Dostum, işte şamdanların; gitmeden onları da al.”

Ocağa doğru gitti, iki gümüş şamdanı da aldı, Jean Valjean’a getirdi. İki kadın donup kalmıştı. Tek söz söylemeden piskoposa bakıp duruyorlardı.

Jean Valjean tepeden tırnağa kadar titriyordu. Düşünmeden, dalgın bir halde iki şamdanı da aldı.

Piskopos: “Şimdi rahatça gidin” dedi. “Sırası gelmişken söyleyeyim: “Bir daha geldiğinizde, dostum, bahçeden geçmenize gerek yok. Her zaman sokak üzerindeki kapıdan girip çıkabilirsiniz. Orası gece-gündüz sadece bir mandalla kapalıdır.” Sonra jandarmalara dönerek: “Baylar, çekilebilirsiniz” dedi.

Jandarmalar oradan uzaklaştılar.

Jean Valjean hayretler içinde piskoposa bakıyordu. Bu arada piskopos da onun yanına yaklaşıp “Unutmayın, hiçbir zaman unutmayın ki, bu parayı dürüst bir insan olmak amacıyla harca-
yacağınıza söz verdiniz.”

Jean Valjean böyle bir söz verdiğini hiç hatırlamıyordu.

Bak kardeşim, siz artık kötülüğün değil iyiliğin malı olacaksınız. Ben sizden ruhunuzu satın alıyorum. Onu kötülüklerden çekiyor, iyilik düşüncesine çekiyorum. Sakın bunu unutmayın.

(...)

Victor Hugo, *Sefiller I*, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2001.)
(Hazırlayan: Murat Yazıcı)

1.

Roman, insanların başlarından geçen veya geçebilecek olayları yer ve zaman bildirerek ayrıntılı anlatan uzun edebî yazılardır. Okuduğunuz metin de Fransız ve dünya edebiyatının önemli sanatçılarından olan Victor Hugo’nun bir kürek mahkûmu olan Jean Valjean’ın hayatını, o dönemin siyasi ve toplumsal olaylarının içinde anlatan *Sefiller* adlı romanından alınmıştır.

Romanlarda olay, kişiler, yer ve zaman olmak üzere dört temel unsur vardır. Okuduğunuz metinde bu unsurları belirleyerek aşağıdaki tabloya yazınız.

Olay	Kişiler	Yer	Zaman

2.

Piskopos: “O da size, bunları kendisine, geceyi yanında geçirdiği yaşlı babacan bir papazın verdiğini söyledi, değil mi?” diye gülerek adamın sözünü kesti. “Olayı gözümün önüne getiriyorum. Siz de onu yaka-paça buraya getirdiniz? Bir yanlışlık olmuş galiba.

Metinden alınan bu parçada altı çizili kelime ve kelime gruplarının yerine parçanın anlam bütünlüğünü bozmadan başka hangi kelime veya kelime gruplarını yazabilirsiniz?

3. Metinde Piskopos, bir kürek mahkûmu olan Jean Valjean'ı konuk edip ona iyilik yapmasına rağmen Jean Valjean, neden gümüş takımları çalmak istemiş olabilir? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle açıklayınız.

4. Siz Piskopos'un yerinde olsaydınız Jean Valjean'la ilk karşılaşmanızdaki tutumunuz ile Jean Valjean, gümüş takımları çaldıktan sonra ona yaklaşımınız nasıl olurdu? Niçin?

5. a) Metinde kullanılan anlatım biçimlerini belirleyiniz.

- b) Metinde kullanılan diyalog tekniğinin metnin anlatımına katkısını yazınız.

6. Okuduğunuz metindeki kişilerin kişilik özelliklerini belirleyerek aşağıdaki şemalara yazınız.

Jean Valjean

Piskopos

7. Metinde işlenen temel çatışmayı belirleyerek bu çatışmanın temaya etkisini açıklayınız.

8.

XVIII. yüzyılın sonlarına doğru başlayan Fransız İhtilali ve XIX. yüzyılda Avrupa'nın sanayileşmesi; o dönemdeki toplumun siyasi, sosyal ve kültürel yaşamını da etkilemiştir. Özellikle Fransız İhtilali ile altı çizilen özgürlük, eşitlik, kardeşlik gibi kavramlar sanat ve edebiyata da yansımıştır. Bu gelişmeler doğrultusunda bazı edebî akımlar ortaya çıkmıştır. Bu akımlardan biri Victor Hugo'nun *Cromwell* adlı eserinde ortaya koyduğu romantizm akımıdır.

Romantizm; tarihî, dinî ve millî değer ve duyguların, tabiata yönelişin, kişisel yorumların, abartılı duyguların, zıtlıkların, hüznün ve melankolinin ön planda olduğu bir akımdır. Kahramanlar, bireysel özellikleriyle var olan karakter özelliği gösterir. Romantizmin etkisindeki eserlerde, akıl ve sağduyunun yerini duygu ve hayaller almıştır.

Okuduğunuz metinde romantizm akımının hangi özellikleri yansıtılmıştır? Örneklerle açıklayınız.

9.

Metnin yazıldığı dönemin sosyal, siyasi, kültürel gerçekliğini yansıtan bölümleri gösteriniz.

10.

Victor Hugo 19. yüzyılda sadece *Sefiller* romanıyla değil *Notre Dame de Paris* (roman), *Kral Eğleniyor*, *Hernani* (tiyatro) *Işıklar ve Gölge*ler (şiir) gibi yazdığı farklı türlerdeki eserlerle de dünya edebiyatının gelişimine katkı sağlamıştır. Victor Hugo'nun dışında eserleriyle Tolstoy (Tolstoy), Dostoyevski (Dostoyevski), Gogol (Gogol), Balzac (Balzac), Stendhal (Sitendal), Charles Dickens (Çarls Dikins) gibi sanatçılar 19. yüzyıl dünya edebiyatında öne çıkan isimlerdir.

Aşağıda *İki Şehrin Hikâyesi* adlı romandan ve okuduğunuz metinden bir bölüm verilmiştir. Buna göre

a) Metinlerin anlatıcılarını belirleyiniz.

b) Metinlerin hangisinde anlatıcının metinle okuyucunun arasına girdiğini belirleyip bu bölümün altını çiziniz.

I. METİN

(...)

Doktor'un bu yeni yaşamı kuşkusuz huzurdan yoksun bir yaşamdı. Yine de akıllı Bay Lorry bu durumdan duyulan gururu sezinliyordu. Yakışksız hiçbir şey bu gururu zedelemiyordu. Bu durum Bay Lorry'e de ilginç geliyordu. Doktor o güne dek mahkûmiyetinin damadı tarafından bir hastalıkmişçesine değerlendirildiğinin bilincindeydi. Ama durum değişmişti. Artık bu acı deneyimin ürünleri Charles'ın güvenliği ve kurtuluş umuduydu. Değişiklik onu yüceltmmişti. Artık zayıf olan onlardı; güçlü olan güvenilmesi gereken ise kendisiydi. Luccie ile rolleri değiştirmişlerdi. Bu değişimi, gerçek bir şükran duygusu ve sevgi gerçekleştirmişti. Ona çok şeyler veren bu insana hizmet etme sırası bundan böyle Doktor'undu.

"Ne ilginç!" diye düşündü Bay Lorry. "Ama çok doğal ve akla uygun bir durum. Artık ailenin reisliği sende dostum. Sende kalsın. Daha iyi ellerde olamaz."

(...)

Charles Dickens, İki Şehrin Hikâyesi

II. METİN

Piskopos: "Bayan Magloire" dedi. "yataklıktaki şilteye beyaz çarşafı serersiniz."

Bu iki kadının söylenenlere nasıl boyun eğdiklerini daha önce de yazmıştık. Bayan Magloire bu buyrukları yerine getirmek üzere çıkıp gitti.

Piskopos adama doğru döndü: "Oturun, ısının, bayım" dedi. "Az sonra yemek yiyeceğiz, siz yemeğinizi yerken yatağınız hazır olur."

O zaman adam iyice anladı. O ana kadar karanlık, sert olan yüzünün ifadesini şaşkınlık, kuşku, sevinç kapladı, olağanüstü bir hal aldı. Deli gibi kekeleyerek konuşmaya başladı: "Gerçekten mi? Ne? Beni burada alıkoyuyor musunuz? Beni kovmuyor musunuz? Bir forsaya! Bana 'bayım' dediniz.

(...)

Victor Hugo, Sefiller

11. Aşağıdaki tabloya okuduğunuz metinden alınan cümlede, cümle çeşitleri ile ilgili örnek bir çalışma yapılmıştır. Siz de tabloda verilen diğer cümlelerin çeşitlerine göre özelliklerini boş bırakılan yerlere yazınız.

Cümle	Anlamına Göre	Yüklemin Yeri Göre	Yapısına Göre	Yüklemin Türüne Göre
O zaman adam iyice anladı.	Olumlu	Kurallı	Basit	Fiil
İsteyenler için bir okul var orada.				
İçeri girdi, askerce selam vererek piskoposa doğru ilerledi.				
Jean Valjean böyle bir söz verdiğini hiç hatırlamıyordu.				

12. Aşağıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu cümlelerde yer alan virgüllerin kullanım amaçlarını cümlelerin altındaki boşluklara yazınız.

- Cebinden büyük bir sarı kâğıt çıkardı, açtı.

- Bak kardeşim, siz artık kötülüğün değil iyiliğin malı olacaksınız.

5. ÜNİTE: Roman

Konu	Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatından Bir Roman Örneği	⌚ 40 + 40 dk.
Kazanımlar	A.2. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.2. 2. Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönem ile ilişkisini belirler. A.2. 4. Metindeki çatışmaları belirler. A.2. 6. Metindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirler. A.2. 7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler. A.2. 8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler. A.2. 10. Metnin üslup özelliklerini belirler. A.2. 11. Metinde millî, manevî ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler. A.2. 12. Metinde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir. A.2. 13. Metni yorumlar. A.2. 14. Yazar ile metin arasındaki ilişkiyi değerlendirir. A.2. 15. Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar. A.2. 16. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.	
Gerekli Materyaller:	TDK Türkçe Sözlük	

1. Yönerge Aşağıda verilen metni okuyunuz. Soruları metni göz önünde bulundurarak cevaplayınız.
(Metnin aslına sadık kalınmıştır.)

SERGÜZEŞT

(...)

Bu eve gelişlerinden birkaç hafta sonraydı ki, bir sabah Hacı Ömer o küçük esire Çerkezce, “Haydi, kalk gideceğiz!” dedi.

Çocuk kendi yaşındakilere mahsus bir tavırla hemen yerinden kalktı. Koşarak, beraber geldiği kızlardan birinin boynuna sarıldı. Birbirleriyle öpüşüp ayrıldıkları zaman çocuğun gözünde küçücük ruhunun ıstırabını ifade eden bir damla yaş göründü. Sonra birdenbire hayatın ıstırap yükünü hissetmeye başlayan adamlar gibi mini mini kaşlarını çatı. Ciddi, üzüntülü, düşünceli bir yüzle esircinin devasa ellerinden tutarak evden çıktılar.

(...)

Yürüyorlardı. İkisi de hiçbir söz söylemiyordu. Köprünün üzerinden geçerken iki tarafa yanaşıp kalkan vapurlardan gözünü ayıramıyordu. Birkaç adım daha ileri gidip de vapur düdüğünün sesini işitir işitmez bulunduğu yerde vücuduna bir titreme geldi. Zira memleketinden ayrılıp gelirken Batum’da duran vapurun düdüğünün yankısı hâlâ kulağında çınılıyordu. Karşı tarafta gökyüzünün mavi gölgesi altında omuz omuza yükselmiş dağların üzerinden dökülüp gelen bir rüzgâr saçlarını dağıtarak görmüş olduğu bir rüyayı yani memleketini hatırlatarak ıstıraplı kalbine anlaşılmaz bir biçimde teselli veriyordu.

Yürüyorlardı. Köprüyü geçip de Yeni Cami’nin önüne geldikleri zaman çocuk, rengi büsbütün uçmuş yüzünü korku ve tereddüde delalet eder bir hal ile kaldırarak Çerkezce, “Karnım aç” dedi.

Esirci, kızı, düşürecek gibi kolundan çekti ve yine itip doğrultuktan sonra, “Yürü!” diye bağırdı.

Yürüyorlardı. Biçare çocuğun o güzel fakat renksiz dudakları titriyordu. Çakmakçılar Yokuşu’nu çıkarken ayaklarının sızladığını hissediyor; fakat korkusundan söylemiyordu. Gözüne, karşısındaki on adımlık yer yürümekle bitmez tükenmez, sonsuz bir mesafe gibi görünmeye başladı. Ayakları dolaşıp düşecek gibi oldu. Sonra yine doğruldu.

Yürüyorlardı. Beyazıt Meydanı’na geldikleri zaman gözlerini çevirip de bir tarafa bakmaya mecali kalmamıştı. Bacakları sanki vücuduna bağlanmış birer kurşunmuş gibi ağır gelmeye başladığından vücudundaki bütün kuvveti bacaklarını sürüklemeye ancak yetişiyordu.

Hele şükürler olsun, Beyazıt’ta, tramvay durağının yanındaki bir kahvehanede oturdular. Yorgunluktan sıhhatı bozulan, takati kalmayan çocuğa o hasır iskemle, bir kraliçenin saltanat tahtına çıkması kadar huzur ve safa verdi. Esirci, bir simit, biraz da peynir aldı. Çocuk bunları yedikten ve bir bardak da su içtikten sonra, tramvaya binerek Aksaray’a, oradan diğer hattın tramvayıyla Yüksek Kaldırım’a indiler.

Esirci, küçük bir sokakta, تنها bir mahallenin içinde bir evin kapısını çaldı.

Öğleye rastlayan bu esnada, doğunun parlak güneşi bu küçük, bu تنها sokağı güçlkle aydınlatıyordu. Kapısını çaldıkları evin üst kat pencereleri saçağın gölgesi altında kalıyor ve alt kat pencereleri

rinin kafeslerinden süzülerek giren güneş ışığı evin iç tarafına doğru yayıldıkça sönüyor gibi görünüyordu. Yine bu esnada öteki sokaktan çıkan kör bir dilenci, elindeki değneği aralıklı bir usulde kaldırımlara vurarak, “Devr-i lâ’linde baş eğmem bâde-i gül fâma ben” gazelini okuyarak geçiyordu. Evin kapısında bir köpek uyuyor, komşunun damında bir iki kedi dolaşıyordu. İnsan bu sokaklarda yürüdükçe; sükûnetine, yapılış ve düzenlenişine bakarak kendini eski çağlara doğru seyahat ediyor sanırdı.

Evin kapısını açan bir Arap halayık, “Safa geldiniz Hacı Ömer Efendi, buyurun” dedikten ve gidip haber verdikten sonra, onları hanımın odasına götürdü.

(...)

Akşam olunca Arap cariye -ki ismi Taravet idi- kendisinin yattığı, mutfağın üstündeki odaya gayet ince bir şilte, katı bir yastık, kirli bir yorgan koydu. Sabahtan beri yürümekten gücü kesilen esir kızcağız, yatağın içine girdi. Evin yukarı kattaki penceresinden bahçedeki nar ağacının dallarına vuran bir şamdanın hafif ışığına gözlerini dikerek yaratılışın sırlarının anlaşılmasız bir hissine uyarak, “Gece” dedi. Yorganı başına çekti, sessiz, derin bir uykuya masumca daldı.

Sabahleyin erkenden gözlerini açtığı anda, odasının karşısındaki nar ağacında bir kuş ötüyordu. Bir kuşun ötüşüyle bir çocuğun ruhu arasında bir bağ vardır. Yatağından kalktı, başını pencereye dayayarak kuşu seyretmeye başladı. Bu kuş doğmakta olan güneşin aydınlığına karşı kanatlarını sallayarak uçtukça, kuşun göğsünde şafaktan topladığı al, mavi birtakım renkler dalgalanıyor, ağaca konduğu zaman yeni açılmış bir çiçeğe benziyordu. Bu seyre o kadar dalmıştı ki içinde bulunduğu tutkulu hayranlıktan onu Taravet’in “Gel yatağını kaldır!” diye bağırarak azarlaması uyandırdı. Taravet, kızın eline bir süpürge vererek süpüreceği odaları, yapacağı hizmetleri, yukarıya, mutfağa taşıyacağı suları gösterdi. İsmi Dilber koymuşlardı; zira hanım küçük kızı bu isimle çağırmaya başlamıştı. Biçare Dilber sabahları erken kalkar, incecik şiltesini bin bela ile kaldırır, odaları süpürür, kovaların içine birer parça su koyarak yukarı çıkarırdı.

(...)

(Samipaşazade Sezai, *Sergüzeşt*, Say Yayınları, Ankara, 2007.)

1.

Köprünün üzerinden geçerken iki tarafa yanaşıp kalkan vapurlardan gözünü ayıramıyordu. Birkaç adım daha ileri gidip de vapur düdüğünün sesini iştir iştir bulduğu yerde vücuduna bir titreme geldi. Zira memleketinden ayrılp gelirken Batum’da duran vapurun düdüğünün yankısı hâlâ kulağında çınlıyordu.

Yukarıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu cümlelerdeki altı çizili kelime ve kelime gruplarının anlamını bağlamından tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu TDK’nin *Türkçe Sözlük*’ünden kontrol ediniz.

2.

Okuduğunuz metinde küçük kızın çevresinde gördükleri ile ruh hâli ile arasında nasıl bir ilgi kurulabilir? Gerekçesiyle birlikte açıklayınız.

3. Metindeki olayların gelişmesini sağlayan çatışmayı belirleyiniz. Bu çatışmanın neden kaynaklandığını belirtiniz.

4. Metinde hangi bakış açısının kullanıldığını metinden vereceğiniz örneklerle açıklayınız.

5. Zira memleketinden ayrılıp gelirken Batum'da duran vapur düdüğünün aksi hâlâ kulağında kalmıştı. Karşı tarafta, semanın mavi gölgesi altında dūş-ber-i i'tilâ olmuş dağların üzerinden dökülüp gelen bir rüzgâr saçlarını dağıtarak görmüş olduğu bir rüyayı, yani memleketini ihtâr ile kalb-i muztaribine anlaşılmaz bir surette teselli-bahş oluyordu. Yürüyorlardı. Köprüyü geçip de Yeni Cami'nin önüne geldikleri zaman çocuk, rengi büsbütün uçmuş yüzünü havf ve tereddüde delâlet eder bir hâl ile kaldırarak çerkesçe:

Yukarıdaki bölüm, 1889'da ilk basımı yapılan *Sergüzeşt*'in 1924 yılına ait 2. basımından alınmıştır. Buna göre, bu metinde kullanılan ifadelerden yola çıkarak Tanzimat Dönemi'nin dil anlayışı ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.

6. Metnin yazıldığı dönemin hangi sosyal, kültürel ve evrensel gerçeklerinin metne yansıdığını belirtiniz.

7.

Realizm; XIX. yüzyılın başından itibaren etkileri görülmeye başlanan, o günden bugüne hâlâ varlığını sürdüren ve gerçeğin nesnel gözlemini esas alan bir sanat anlayışıdır. Gerçekçilik ve gözlem endişesi, realist eserlerde çevre unsurunun önem kazanmasına ve tasvirlerle yüklü bir anlatımın yoğun olarak kullanılmasına zemin hazırlamıştır. Bu anlayışla yazılan eserlerde, olay örgüsünü oluşturan olaylar zinciri günlük yaşamın içinden ve gerektiği kadar alınarak kullanılır. Ayrıca toplumun her katmanında yaşanan hayatı ve bu hayatı yaşayan insanların duygu ve düşüncelerini olduğu gibi, kendi doğal akışı içinde ifade etmeye önem verilir.

Sergüzeşt'te -romantizmin etkisinden tam anlamıyla kurtulamamış olmasına karşın- Türk romancılığının romantizmden realizme geçmesinin izleri bulunmaktadır. Yazarın, içinde yetiştiği çevreden edindiği izlenimleri, bizzat yaşadığı olayları o yıllarda batıda yaygınlaşmaya başlayan realist ölçüler içinde değerlendirmesi bu romana edebiyatımızda ayrı bir yer kazandırmıştır.

Yukarıdaki bilgileri de göz önünde bulundurarak, okuduğunuz metinde realizmin hangi özelliklerini görebildiğinizi açıklayınız.

8.

Realist eserlerde işlenen bir kahraman genellikle, ait olduğu sınıfın ortak özelliklerini temsil eden "tip" olarak ortaya çıkar. Yazarın amacı, mümkün olduğu kadar toplumu ve anlattığı devri yansıtabilecek kişileri ele almaktır.

Buna göre, okuduğunuz metinde tip olarak karşınıza çıkan kişileri ve onların dikkat çekici özelliklerini belirtiniz.

9.

Tanzimat edebiyatının ilk döneminde romanda, kölelik ve yanlış batılılaşma olmak üzere belli başlı iki tema işlenmiştir. Kölelik meselesini, Kafkasya'dan kaçırılarak İstanbul'a getirilmiş bir esir kız olan Dilber'in kişiliğinde okuyucuya sunan *Sergüzeşt*, Türk edebiyatında kölelik hakkında yazılmış eserler arasında farklı bir yerdedir. Çünkü Sami Paşazâde Sezâî'nin köleliğe karşı eleştirici bakış açısı ve çoğunlukla gerçekçi olan tavrı, diğer romanlardaki yaklaşımlara pek benzemez. Başta Ahmet Mithat (*Felâatun Bey ile Râkım Efendi*) ve Namık Kemal (*İntibah*) olmak üzere dönemin hemen hemen bütün yazarları, köleliğe bir gözlemci olarak bakarken Sami Paşazâde Sezâî konunun sosyal yönüne eğilmiştir.

Sami Paşazâde Sezâî'nin, kölelik konusunu işlerken, yaşadığı dönemin ve etrafındaki sanatçıların ilerisinde, onlardan farklı bir biçimde davranmasının sebepleri sizce neler olabilir?

10. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki cümleleri olumsuz-devrik cümle olacak biçimde yeniden düzenleyiniz.

• Çocuk kendi yaşındakilere mahsus bir tavırla hemen yerinden kalktı.

• Yorgunluktan sıhhati bozulan, takati kalmayan çocuğa o hasır iskemle, bir kraliçenin saltanat tahtına çıkması kadar huzur ve safa verdi.

• Esirci, küçük bir sokakta, تنها bir mahallenin içinde bir evin kapısını çaldı.

11. Aşağıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu cümlelerdeki altı çizili kelimelerin bitişik yazılma gerekçelerini açıklayınız.

• Bu eve gelişlerinden birkaç hafta sonraydı ki, bir sabah Hacı Ömer o küçük esire Çerkezce, “Haydi, kalk gideceğiz!” dedi.

• İkisi de hiçbir söz söylemiyordu.

• Çakmakçılar Yokuşu’nu çıkarken ayaklarının sızladığını hissediyor; fakat korkusundan söylemiyordu.

2. Yönerge Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz./söyleyiniz.

12. Zengin ve soylu bir aileden gelen Sami Paşazade Sezâî, Taşkasap’taki konaklarında dadılar, lalalar arasında büyür. (I) Konakta onların yaşantılarını yakından gözler, “Sergüzeşt”i konaklarında yaşayan esir ve halayıkların hayatını düşünerek yazar. (II) Romanında esaret ve hürriyet temaları üzerinde durur ve bunu yaparken dönemine hâkim olan romantizmin etkisinden sıyrılarak realizmin özelliklerini romanına uygulamaya özen gösterir. (III) Edebiyatımızda farklı türlerde eserler de vermesine karşın asıl şöhretini “Sergüzeşt” romanıyla sağlar ve eser kimsesiz esir bir kızın romanı olarak edebiyat tarihimizde seçkin yerini alır. (IV) Sami Paşazade Sezâî, Doğu kültürünü konaktan alır, Batı kültürünü ise bizzat yaşayarak kazanır. (V) Eserlerinde, yoğrulduğu bu iki kültür birleşmiş olarak ortaya çıkar.

Bu parça iki paragrafa ayrılmak istense ikinci paragraf numaralanmış cümlelerin hangisiyle başlar?

A) I

B) II

C) III

D) IV

E) V

13.

Tanzimat döneminin okuyucu karşısına çıkan ilk roman denemelerinde, Batı romanının etkisi ile yerli-klasik gelenekteki meddah hikâyelerinin izleri bir arada bulunmaktadır. Şemsettin Sami'nin *Taaşuk-ı Talat* ve *Fıtnat* adlı eseri batılı anlamda romanın ilk örneği kabul edilir. Namık Kemal'in *İntibah*'ı Türk romanının ilerlemesine katkıda bulunmuş ilk edebî roman örneğidir. Namık Kemal'in diğer romanı *Cezmi*, Türk edebiyatının ilk tarihî romanı olma özelliğini taşır. Servet-i Fünun döneminin hemen öncesinde gerçek hikâye ve roman yazarı bir bakıma Sami Paşazade Sezâ'dır. Tek romanı *Sergüzeşt*'te Tanzimat edebiyatında çok işlenmiş olan kölelik konusunu anlatırken realist bir yaklaşım göstermeye gayret etmiştir. Nabizade Nazım'ın *Zehra* adlı romanı, insanlar arasındaki çatışmaları natüralist bir anlayışla ortaya koymasıyla dikkat çeker. Recaizade Mahmut Ekrem'in teknik açıdan başarılı olan ve batılılaşma yolunda olumsuz bir tip biçiminde anlatılan Bihruz Bey'in gülünç macerasını konu edinen *Araba Sevdası* dönemin diğer önemli bir eseridir.

Bu parçadan hareketle Tanzimat edebiyatı ile ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Roman türündeki bazı eserler, gerçekçi bir bakış açısına sahiptir.
- B) Romanlarda kölelik, Batılılaşmanın yanlış anlaşılması gibi temaların işlendiği görülür.
- C) Roman alanında değişik yönleriyle ilk olma özelliği gösteren eserlerin verildiği bir dönemdir.
- D) Bu dönemde yazılan romanlarda hem Batı edebiyatının hem de geleneğin etki ve izlerini görmek mümkündür.
- E) Bu dönemde meydana getirilen romanlar teknik ve konu zenginliği ile Servet-i Fünun romanının ilerisindedir.